

„Odpoveď na otázku, či viac centralizácie alebo decentralizácie, je viac konkurencia.“

Róbert Chovanculiak

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET **FINESSE** vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Na úvod letného Market Finesse si dáme krátke historické okienko. Predsa len, 14 rokov je v politike dlhá doba a za tento čas sa podľa štatistík do dospelosti a k voličskému právu dostalo nových milión Slovincov a Slovákov. Pre nich sú už porevolučné zmeny a reformy dvoch Dzurindových vlád (a zdravotnícke Zajacove reformy) niečo ako založenie Samovej ríše či bitka na Bielej hore.

V roku 1996 pôsobilo na Slovensku 12 zdravotných poisťovní. Ešte na konci roku 2005 ich bolo 7. Potom prišiel rok 2006 a na Slovensku za zmenila vláda. Voľby vyhrala SMER-SD a tak ako predseda strany Róbert Fico avizoval už pred voľbami, v politickej a odbornej diskusii začínajú prevažovať argumenty spochybňujúce fungovanie trhových mechanizmov a ich legitimitu v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti. Opätovne začína ožívať negatívny postoj voči súkromným investíciám a zisku ako takému. Vyvrcholil až do návrhov zákazu ziskov zdravotných poisťovní, ktorý prišiel v roku 2007. INESS vtedy v reakcii na dianie a nepochopenie úlohy zisku v zdravotníctve tak ako v každom inom sektore vydal publikáciu **Zdravý zisk**. Vtedy sme napísali: „Takmer absolútnu kontrolu zo strany štátu si slovenské zdravotníctvo už vyskúšalo. A dnes znáša dôsledky tohto experimentu. Myslíme si preto, že je čas uvoľniť opraty regulácie a štátneho vlastníctva a aj do zdravotníctva pustiť podnikavých inovátorov motivovaných ziskom, ktorí už 18 rokov neustále zlepšujú všetky ostatné oblasti nášho života. Zdravý zisk zdravotníctvu neuškodí.“

Zákaz zisku zdravotných poisťovní vtedy neprešiel. Neprešiel ani počas nasledujúcich 11 rokov Ficových vlád, napriek tomu, že súkromné zdravotné poisťovne, ku ktorým zo štátnej VŠZP prechádzalo a stále prechádza veľké množstvo poistencov, mu boli neustále trňom v oku. Veľa zásadných zmien sa v sektore za toto obdobie neudialo a zlepšenia v slovenskom zdravotníctve prichádzali neprekvapujúco predovšetkým zo strany súkromných investorov.

Minulý rok sa na Slovensku uskutočnili voľby, ktoré po dlhých rokoch poslali Fica a jeho nástupcu Pellegriniho do opozície.

Čakali sme, že spomínané „opraty regulácie“ sa uvoľnia. No Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou s novým vedením prichádza s tvrdením, že zisky poisťovní sú neprimerané a treba ich regulovať. Iniciačný návrh úradu je obmedzenie zisku na 0,2 % z vybratého poistného. **Že sa de facto jedná o zákaz zisku** vysvetľujeme v článku [Bez zisku nie je konkurencia](#) na prvej strane tohto čísla Market Finesse, ako aj ďalších článkoch, [vlogu](#) a [podcaste](#). Už pred 14 rokmi sme artikulovali dopady takejto zmeny: „Napriek viacerým špecifikám trhu zdravotnej starostlivosti platia aj tu základné ekonomické pravidlá. **Všadeprítomný princíp vzácnosti zdrojov núti aj v zdravotníctve každodenne riešiť otázku, ktoré potreby budú uspokojené skôr, ktoré neskôr, a ktoré nebudú uspokojené vôbec.** Politické riešenia týchto problémov so sebou prinášajú arbitrážnosť, korupciu, sledovanie osobných záujmov a straty z neefektivity. Potláčanie trhových síl v zdravotníctve obmedzuje schopnosť zdravotného systému reagovať na neustále sa meniace potreby pacientov. Preto zákaz zisku a obmedzovanie konkurencie za účelom šetrenia verejných zdrojov prináša presný opak – plytvanie. Ak zo systému odstránime zisk, odstránime aj hlavnú motiváciu subjektov čo najefektívnejšie naplňovať želania pacientov, neustále inovovať a zlepšovať svoje služby a v neposlednom rade investovať kapitál potrebný na zvýšenie produktivity v odvetví.“

O nových vlogoch *Na vršku*, za ktorými stojí dvojica kolegov Martin Vlachynský a Róbert Chovanculiak, ako aj o podcaste *INESS na DNES*, ktorý pre vás pripravuje kolegyňa Ina Sečíková, sme vás doteraz v Market Finesse informovali skôr príležitostne, pri odkaze na špecifickú tému. Keďže počet divákov a poslucháčov sa radostne rozrastá a kolegovia oba formáty neustále vylepšujú nielen po obsahovej, ale aj formálnej stránke, odteraz tu budú mať aj svoju samostatnú rubriku. Už sa nebudete môcť vyhovárať, že vám nejaký diel ušiel :)

Prajem vám príjemné a inšpiratívne čítanie – a aj sledovanie/počúvanie,

Richard Ďurana

Obsah

Minimálnu mzdu treba zmraziť	3
Bez zisku nie je konkurencia	3
Podnety INESS k „liekovej“ novele	4
Vývoj na trhu práce po Covide-19	6
Dotácie nie sú fér	7
Hľadanie daňovej spravodlivosti	8
Ako sprivatizovať ministerstvo školstva a vytvoriť paralelné mini-ministerstvá	9
Aj mŕtvi vysielajú cenové signály	11
Poľnohospodárstvo novej generácie patrí inovátorom, nie politikom	12
Boj zdravotných poisťovní o Hlohovec	13
Nové publikácie	14
Reformný reštart v zdravotníctve	14
Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch	15
Podujatia	16
Vlogy a podcasty	16
INESS publikácie	17
INESS knihy	17

Minimálnu mzdu treba zmraziť

Róbert Chovanculiak

Vysoký nárast minimálky v časoch ekonomického prepadu škodí zamestnanosti.

Trh práce momentálne na Slovensku nie je téma. Pri pohľade na vývoj miery nezamestnanosti sa zdá, že pacient je stabilizovaný. Za posledného pol roka vzrástla miernym tempom z 8,14 na 8,47 %. Ak sa objavujú nejaké správy o trhu práce, tak sú témou neobsadené voľné pracovné miesta a nedostatok zamestnancov. Tento pohľad z lietadla však skresľuje skutočný vývoj.

Od novembra 2020 do mája 2021 na Slovensku pribudlo 15-tisíc uchádzačov o zamestnanie. Pričom viac ako 2/3 z nich boli z troch krajov. Asi nie je potrebné pripomínať z ktorých. Za pripomenutie však stojí 10 okresov, v ktorých si hľadá zamestnanie 40 % všetkých prepustených ľudí na Slovensku za posledného pol roka, pričom v nich žije len 16 % všetkých obyvateľov. Ide o okresy Lučenec, Revúca, Rimavská Sobota, Bardejov, Kežmarok, Prešov, Vranov nad Topľou, Košice – okolie, Michalovce a Trebišov. Tieto okresy dlhodobo patria medzi ekonomicky zaostávajúce regióny.

V týchto 10 okresoch od novembra 2020 do mája 2021 stratilo zamestnanie 6 000 ľudí. To je akoby tento rok zrušila svoje závody napríklad automobilka PSA PEUGEOT CITROËN v Trnave aj s hárstkom jej dodávateľov. V skutočnosti je to ešte horšie, pretože v Trnavskom okrese je miera nezamestnanosti 4,9 % a väčšina tu prepustených ľudí by si časom našla prácu. To sa však nedá povedať o 10 spomínaných okresoch, kde sa miera nezamestnanosti pohybuje v rozpätí 10 - 18 %.

Čo je príčinou tohto prepúšťania? Jedným z dôvodov je určite aj pandémia a s ňou spojené reštriktívne opatrenia. Avšak rovnaké opatrenia boli aj vo zvyšku Slovenska. Teda aj vo zvyšných 4 krajoch, kde stratila prácu len 1/3 zo všetkých prepustených. Alebo vo zvyšných 69 okresoch, kde stratilo prácu 60 % prepustených ľudí v SR.

Za jednu z hlavných príčin neúmerného rastu nezamestnanosti vo vybraných okresoch považujeme dlhodobé, rýchle a plošné zvyšovanie minimálnej mzdy na Slovensku. A toto zvyšovanie pokračovalo aj v pandemickom roku 2020, kedy sa produktivita

práce prepadla o 0,6 % a rast priemernej mzdy spomalil na 3,8 %. Popri tom však minimálna mzda v roku 2020 vzrástla o rekordných 11,5 %. Išlo o druhý najvyšší rast minimálnej mzdy spomedzi krajín EÚ.

Napriek varovaniam odborníkov a ekonómov z širokého spektra rôznych verejných a nezávislých inštitúcií, rýchly rast minimálnej mzdy pokračoval aj v roku 2021. Minimálna mzda tento rok vzrástla o 7,4 % na úroveň 623 eur.

Ekonomická teória a empiria ukazujú, že takýto vysoký nárast minimálnej mzdy v časoch ekonomického prepadu má významný podiel na náraste počtu nezamestnaných v ekonomicky zaostalých okresoch. A navyše brzdí následný rozbeh tvorby nových pracovných miest. Tento negatívny nezamýšľaný dôsledok zvyšovania minimálnej mzdy musí byť varovaním pre vládu pri tohtoročnom rozhodovaní o výške minimálnej mzdy.

Jednoznačne navrhujeme zmrazenie výšky minimálnej mzdy minimálne na jeden rok. A spolu s tým navrhujeme zavedenie odvodovej úľavy pre zamestnancov s nízkymi mzdami vo forme odvodovej odpočítateľnej položky zo sociálnych odvodov. Táto úľava by zvýšila čisté mzdy nízkopríjmovým zamestnancom a kompenzovala vysoký nárast mzdových nákladov pre zamestnávateľov.

SME, 30.7. 2021

Bez zisku nie je konkurencia

Martin Vlachynský

Nič nie je v politickej diskusii o zdravotníctve istejšie, ako pravidelné opakovanie témy o jednej poisťovni a o zákaze, pardon, obmedzení zisku zdravotných poisťovní.

Tieto témy fungujú ako žolík. Dajú sa vytiahnuť kedykoľvek a volič je spokojný, že sa niečo v zdravotníctve deje. Veď milióny eur by sa dali použiť na záchranu malých detí, súkromné poisťovne sú aj tak nechutné inštitúcie žijúce z krvi a slz a všetci, čo si dovoľia napísať niečo proti ich obmedzeniam, sú nimi skorumpovaní až do špiku kostí. Jednoduché ako facka.

Ak ste dočítali až sem, existuje šanca, že ste ešte pripravení počúvať argumenty. Výborne, skúsím vám ich tu predstaviť.

Démon zisk

V prípade automobiliek, pekárov či IT firiem väčšina ľudí nepochybuje, že zisk je dobrá vec, pretože jediným druhým stavom je strata. V prípade nemocníc, laboratórií, lekární či ambulancií sa už čelo zvrátiť, ale zisk je ešte stále akceptovaný. Problémom sa stáva v prípade zdravotných poisťovní. Prakticky jediný argument, ktorý zaznieva, je pôvod tržieb zdravotných poisťovní – odvody. Keďže veľkosť nároku nijako nesúvisí so zaplattenou sumou, odvody, označované ako zdravotné poistenie, sú v skutočnosti dane. A je vraj nemorálne robiť zisk na takýchto tržbách.

Morálne posúdenie nechám na čitateľovi, ale pre ekonóma je možnosť zisku motiváciou k efektívnosti. Je semaforom, ktorý ukazuje, či sa subjekt hýbe smerom k vytváraniu vyššej pridanej hodnoty, alebo nižšej. Zisk je viditeľný (a verejnosť dráždi), ale potenciálne náklady neefektívnosti, ktorým sa predišlo, vidieť nie sú.

A hoci predkladatelia tvrdia, že zdravotné poisťovne podstupujú vďaka svojmu biznis modelu „nízke riziko“, život nás už stihol naučiť iné. Príbeh štátnej VŠZP, ktorú pre obrovské straty už dvakrát museli zachraňovať daňovníci, ukazuje, že to isté sa dá robiť rôzne. No v pandemickom roku 2020 aj obe súkromné poisťovne zaznamenali nemalé straty. Riziko tu zjavne je a nie malé, akurát v prípade súkromníkov si ho minulý rok zlízli vlastníci a nie daňovníci.

Návrh zisk formálne nezakazuje, ale obmedzenie na 0,2 % z vybrateho poistného je de facto zákaz zisku. Pre Union to znamená maximálne milión ročne a pre Dôveru zhruba tri. Z toho vypláva taká mizerná návratnosť kapitálu, že z dlhodobého hľadiska sa takýto biznis rozvíjať neoplatí. Pre ilustráciu, Union by potreboval 4 roky, aby ziskami umoril stratu z roku 2020 a dostal sa na nulu a Dôvera rovno 9 rokov.

Môžete namietat, že v zdravotnom poistení máme len takú atrapu trhu. Nesúhlasím s vami úplne, za poslednú dekádu sa pozitívne [prejavili niektoré nástroje konkurencie](#). Ale pripravovaný zákon chce údajne podporovať konkurenciu a chce to dokázať pomocou komerčného pripoistenia. To je však ilúzia, zákon môže naopak konkurenciu v zdravotnom poistení časom úplne zlikvidovať. Vytvára totiž motivácie postavené na hlavu. Poisťovňa, ktorá sa dostane na hranicu maximálneho zisku, okamžite stratí motiváciu ďalej zvyšovať efektívnosť a naopak, bude hľadať spôsoby, ako nadmerný zisk „roztopiť“ niekde v nákladoch. Napríklad na masérova a tety. A keďže

zisk bude v realite limitovaný počtom poistencov, jedinou zmysluplnou obchodnou stratégiou bude maximalizovať nábor poistencov a minimalizovať iné činnosti (napríklad efektívnejšie zazmluvňovanie poskytovateľov).

Paradoxne by zákon znamenal, že najvyšší zisk má dovolené vytvoriť poisťovňa, ktorá dosiaľ na tom bola finančne najhoršie.

Čo pomôže konkurencii

Odkaz „zarábajte na komerčnom pripoistení“ znie rozumne. Má však jeden problém – existencii zdravotného pripoistenia ani doteraz nič legislatívne nebránilo. Prečo teda nevzniklo? Pretože nemá kde.

Dnes existujú len dve oblasti, ktoré sú v šedej zóne medzi verejne hradeným zdravotníctvom a komerčnými službami – stomatológia a dioptrické chyby zraku. Hoci formálne sú súčasťou poistenia, bez peňaženky k zubárovi dnes nikto nejde. Tieto služby však spadajú do sféry [bežnej spotreby](#), kde drvivá väčšina ľudí nepocituje potrebu kryť si takúto spotrebu poistením. A pre poistenie nedáva zmysel kryť udalosti bežnej spotreby.

Väčší priestor je v konkurencii pomocou „služieb manažmentu“ – objednávanie a iná komunikácia medzi poskytovateľom a pacientom. Tu však chýba zákonný priestor, legálne sa takéto aktivity pohybujú na hrane, ak nie rovno za ňou.

Tretia možnosť je konkurencia v „hlavných“ balíkoch. Predstavte si, že by ste ako poistenec mali možnosť vybrať si napríklad rôznu výšku spoluúčasti (výmenou za nižšie poistné), alebo rôzne pestrú sieť poskytovateľov. Takéto produkty dnes nie sú možné, pretože neexistuje žiaden „základný balík“. A sme nazad pri slávnej debate o nároku pacienta. Pri nej sa mnohí mylne domnievajú, že sa jedná hlavne o debatu o spôsoboch liečby v štýle „slepák s veľkou jazvou zdarma, s laparoskopiou za príplatok!“. Tak to ale nie je, liečba má prebiehať podľa aktuálnych medicínskych štandardov. Nárok je však nutné zdefinovať z pohľadu časovej dostupnosti, geografickej dostupnosti, nemedicínskych služieb a z pohľadu finančnej spoluúčasti.

V ideálnom svete štát (stelesnený do nezávislého Úradu pre dohľad) dozerá, či poisťovne dávajú poistencom to, čo hovorí zákon a prípadne či sa poisťovňa nechystá o tri dni skrachovať. Všetko ostatné by malo byť výsledkom ich súboja o zákazníka. Predstava, že obmedzenie zisku povedie k vytvoreniu pripoistení v súčasnom systéme a k väčšej konkurencii je iluzórna. Stane sa presný opak, konkurencia poklesne.

SME, 28.7. 2021

Podnety INESS k „liekovej“ novele

Martin Vlachynský

Inštitút INESS oceňuje otvorenie diskusie k liekovej legislatíve na Slovensku. Lieková politika na Slovensku je dlho otvorený problém a jej reforma by mala byť súčasťou „[reformného reštartu](#)“.

V nasledujúcom texte predstavujeme niekoľko opatrení, ktorými by sa ministerstvo malo zaoberať pri príprave novely zákona o liekoch. Ich efektívna aplikácia by prispela k dlhodobej udržateľnosti a hodnote za peniaze v liekovej politike. Text sme zaslali aj Ministerstvu zdravotníctva v rámci verejných konzultácií k pripravovanej novele. V prípade záujmu odporúčame čitateľom aj našu publikáciu z novembra 2020 nazvanú [Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať](#).

1. Výdavky na lieky musia byť v súlade s rozpočtom zdravotníctva

Na trhu každoročne pribudne niekoľko desiatok nových liekových molekúl (za rok 2020 ich bolo 53 v USA a 39 v EÚ), viaceré v cenách v rádoch stoviek tisícov eur za liečbu jedného pacienta. Slovenské rozpočtované výdavky na lieky dlhodobo stagnujú, čo je z hľadiska iných položiek v rozpočte aj z hľadiska príchodu nových liekov na svetový trh výnimočné. Zároveň však platí, že podiel výdavkov na lieky na celkových výdavkoch v zdravotníctve je nadpriemerný v porovnaní EÚ15, ale aj V3. **Vyššie výdavky budú musieť byť v súlade buď s rastom celkových výdavkov v zdravotníctve, alebo na úkor iných výdavkov.** Zároveň je potrebné vyhodnocovať rozpočtové aspekty prichádzajúcich liekov s predstihom („skenovanie horizontu“).

Opatrenie: Výdavky vyplývajúce zo vstupu nových liekov vyvážené vyšším platbami za poistencov štátu vo viacročnom horizonte.

2. Nie všetky nové (a drahé) lieky liečia

Rigidnosť súčasných pravidiel vstupu liekov na slovenský trh je dlhodobo a oprávnené kritizovaná. Zároveň ale platí, že **prísne nezávislé transparentné a apolitické pravidlá hradenia nových liekov z verejných zdrojov sú nevyhnutné.** Zďaleka nie všetky nové a drahé lieky znamenajú adekvátne zlepšenie pre pacienta. Mnoho nových liekov má účinky porovnateľné s existujúcou liečbou, stoja však násobne viac. Na túto skutočnosť opakovane upozorňujú aj vedecké štúdie. Štúdia, zverejnená v roku 2019 v časopise BMJ, sledovala 216 liekov, ktoré vstúpili na nemecký trh v rokoch 2011 - 2017. Pri 58 % liekov prišli k záveru, že tieto lieky nemali žiadnu pridanú hodnotu oproti existujúcej liečbe. V rokoch 2009 - 2013 Európska lieková agentúra povolila použitie 48 nových onkologických liekov na 68 indikácií. V čase schválenia vykazovalo ich použitie predĺženie prežívania pacienta pri tretine indikácií (24 zo 68). Toto predĺženie života sa pohybovalo od 1 mesiaca po 5,8 mesiaca, mediánová hodnota bola 2,7 mesiaca.

Opatrenie: Základom vstupu nových liekov by malo ostať nákladové hodnotenie prínosov na princípe QALY/DALY. Výnimky z tohoto pravidla musia vyžadovať jasnú kvantifikáciu očakávaných spoločenských prínosov.

3. Dodržiavanie existujúcich pravidiel

V uplynulej dekáde štát opakovane zanedbával a porušoval svoje vlastné pravidlá. Je to najmä revízia výdavkov, referencovanie cien (nielen liekov ale aj zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín), a vyhodnocovanie podmienených úhrad. Na tieto problémy opakovane upozorňuje aj revízia výdavkov UHP. Spolu majú potenciál ušetriť v systéme rádovo desiatky miliónov eur, ktoré môžu byť využité iným spôsobom. Pokiaľ tieto pravidlá spôsobujú iné problémy, riešením nie je ich ignorovať, ale opraviť tak, aby systém fungoval podľa zákona. **Vytvorenie sebekvalitnejších legislatívnych podmienok v liekovej politike nebude nič platné, ak sa budú tieto pravidlá následne ignorovať. Preto je ich nedodržiavanie nutné sankcionovať aj v prípade, ak je porušiteľom verejná správa.**

Opatrenie: Zavedenie vymožiteľných finančných sankcií aj voči nečinnosti štátnych orgánov v prípade porušenia pravidiel, či nekonania.

4. Generické a biosimilárne lieky sú ekonomickou nevyhnutnosťou

Vo svete drahých nových liekov je nevyhnutné hľadať úspory v liekoch starých, ktoré majú lacnejšie generické a biosimilárne náhrady. Tie majú na Slovensku potenciál ušetriť minimálne 50 miliónov eur ročne (viac v štúdiu kolegov z INEKO). Problémom je nielen legislatíva, ktorá pred generiká a biosimiláry kladie vysoké prekážky, ale aj nedostatočná informovanosť pacientov a chýbajúce, či rozporuplné štandardy. Zameniteľnosť originálnych a generických/biosimilárnych liekov by mala byť dôkladne odborne zvážená. Pokiaľ však zameniteľnosť existuje, je nevyhnutné z verejných zdrojov hradiť len náklady do výšky ceny najlacnejšieho lieku. Pacientovi by však malo byť umožnené rozdiel v cene doplatiť, pokiaľ na drahšom lieku trvá.

Opatrenie: Zjednodušenie prístupu generických a biosimilárnych liekov na trh.

5. Čo s výnimkami

Prístup štátu k liekom na výnimky bol dosiaľ značne rozpoltený. Na jednej strane novela zákona 363/2011 Z.z. pred pár rokmi mala za cieľ úplne zrušiť hradenie liekov formou výnimiek a presunúť časť z nich medzi kategorizované. To sa však nestalo, poisťovne ďalej hradili výnimky v prakticky nezmenenom finančnom objeme - de facto proti oficiálnej politike Ministerstva. Niekedy dokonca samotní výrobcovia preferujú zotrvávanie ich lieku na slovenskom trhu mimo kategorizáciu, keďže im to umožní dosiahnuť vyššiu cenu. Na druhej strane v nedávnej minulosti politickí predstavitelia radi smerujú kritiku za nedostatočné preplácanie výnimiek na poisťovne.

Udeľovanie výnimiek je možné robiť transparentnejšie a s jasnejším časovým harmonogramom pre pacientov.

No „výnimku“ nie je z definície možné zavrieť do pravidiel, pretože už by to nebola „výnimka“. V zahraničí sa financovanie takýchto liekov niekedy uskutočňuje cez vedu a výskum, napríklad formou inovačných fondov. Takéto nezávislé financovanie z verejných zdrojov by bolo rozpočtovo transparentnejšie a dala by sa jasnejšie stanoviť hodnota za peniaze takto vynaložených prostriedkov. Treba však otvorene povedať, že ani v zahraničí takáto spätná väzba nefunguje bezchybne a náklady na fondové financovanie liekov má tendenciu nekontrolovateľne rásť.

Opatrenie: Zaviesť jasné administratívne pravidlá administrácie výnimiek, samotné rozhodovanie ponechať na zdravotných poisťovniach. Zvážiť financovanie niektorých výnimiek z iných ako zdravotníckych zdrojov.

6. Na inovatívne spôsoby úhrad treba byť pripravený

Štandardný „supermarketový“ (liek s pevnou cenovkou za kus) spôsob úhrad nie je vhodný pre drahé inovatívne lieky s nejasnou farmakoeconmickou. Inovatívne spôsoby úhrad nových liekov, napríklad Managed Entry Agreements, ukazujú významný potenciál. **Zahraníčné skúsenosti ukazujú, že nestačí vôľa a legislatíva, ale MEA potrebujú aj funkčnú „infraštruktúru“.** Problémom býva zber patientskych dát a motivácia zdravotníkov, administratívna záťaž, či chýbajúci experti na systematické vyhodnocovanie v krajine a ďalšie. Existujúci systém podmienených úhrad na Slovensku by mohol byť základom pre inovatívne spôsoby úhrad, trpí však na slabú spätnú väzbu.

Opatrenie: Prepracovať a sfunkčniť systém podmienených úhrad.

7. Spotreba verus poistka

K solidárnej funkcii verejného zdravotníctva sa časom pridala aj ďalšia, ktorá ju postupne prerástla – spotrebná. Zdravotné poistenie prepláca výkony pacientom aj v situáciách, kedy by nemali problém si ich zaplatiť. To nielen vedie k nadužívaniu týchto služieb, ale zároveň to znižuje množstvo dostupných zdrojov pre katastrofické situácie akými sú onkologické ochorenia, infarkty, či vážne úrazy.

Ľudia si z vlastných prostriedkov kupujú životne dôležité potraviny, vodu, či ošatenie. Nie je dôvod, prečo by si rovnako nemohli kupovať bežnú zdravotnú spotrebu. To sa týka aj liekov – preplácanie množstva liekových položiek (často v hodnote eura či dvoch) znižuje celkové množstvo zdrojov, ktoré rovnako slúžia na nákup druhej modernej liečby závažných ochorení. Pritom pacienti na Slovensku už dnes, čiastočne dobrovoľne, čiastočne z nevedomosti, doplácajú zhruba 65 miliónov eur ročne na lieky, ktoré majú lacnejšiu náhradu. Nanešťastie, vývoj na Slovensku naznačuje skôr postup smerom k podporovaniu „spotrebnej“ úlohy poisťovného systému. **Reálna diskusia o spoluúčasti či vyňatí niektorých liekov a služieb zo zoznamu hradených dnes prakticky neexistuje.** Viaceré nedávne opatrenia (fixný doplatok či úplné oslobodenie od doplatkov na lieky pre veľkú časť obyvateľstva) naopak smerujú k podporovaniu ilúzie, že solidárny zdravotný systém dokáže poskytnúť všetko všetkým a zadarmo.

Opatrenie: Otvoriť diskusiu o spoluúčasti pacientov pri „spotrebných“ výdavkoch na lieky.

8. Nielen liekmi je pacient živý

Technické zmeny v liekovej politike by nemali zakrývať celkový pohľad na kvalitu života pacienta. K tomu patria ale aj veci ako manažment a cestovná mapa pacienta, zlepšenie komunikácie medzi lekárom a pacientom, jasné čakacie doby či psychologická podpora, ale aj lepšia komunikácia medzi inštitúciami zdravotného a sociálneho systému, vrátane jasnejšieho rozdelenia kompetencií. Vážna choroba predstavuje väčšinou nielen zdravotný, ale aj sociálny problém. Zmeny v týchto oblastiach väčšinou nevyžadujú dramatické finančné investície, ale lepší manažérsky prístup.

Opatrenie: V rámci budovania nároku pacienta zdefinovať „administratívne“ nároky a cestovné mapy aspoň pri ťažkých diagnózach.

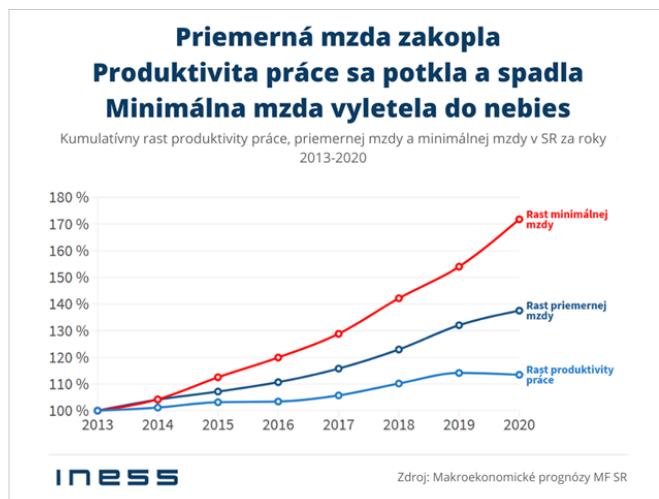
iness.sk, 30.7. 2021

Vývoj na trhu práce po Covide-19

Róbert Chovanculiak

Trh práce momentálne na Slovensku nie je téma. **Pri pohľade na vývoj miery nezamestnanosti sa zdá, že pacient je stabilizovaný.** Za posledného pol roka vzrástla miernym tempom z 8,14 na 8,47 %. Ak sa objavujú nejaké správy o trhu práce, tak sú témou neobsadené voľné pracovné miesta a nedostatok zamestnancov. Tento pohľad z lietadla však skresľuje skutočný vývoj.

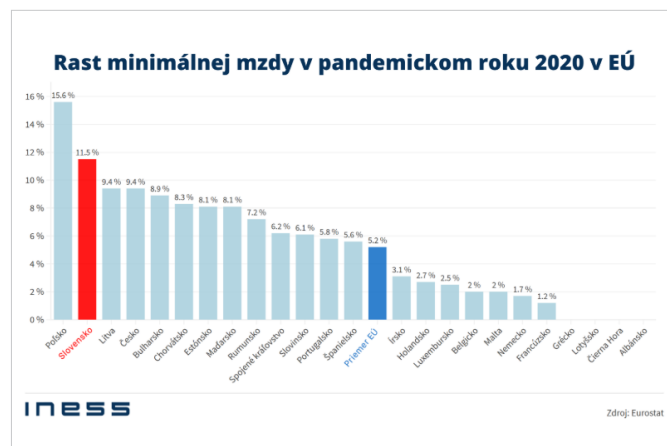
Od novembra 2020 do mája 2021 na Slovensku pribudlo 15-tisíc uchádzačov o zamestnanie. Pričom viac ako 2/3 z nich boli z troch krajov. Asi nie je potrebné pripomínať z ktorých. Za pripomenutie však stojí **10 okresov, v ktorých si hľadá zamestnanie 40 % všetkých prepustených ľudí** na Slovensku za posledného pol roka, pričom v nich žije len **16 % všetkých obyvateľov**. Ide o okresy Lučenec, Revúca, Rimavská Sobota, Bardejov, Kežmarok, Prešov, Vranov nad Topľou, Košice – okolie, Michalovce a Trebišov. Tieto okresy dlhodobo patria medzi ekonomicky zaostávajúce regióny.

V týchto 10 okresoch od novembra 2020 do mája 2021 stratilo zamestnanie 6 000 ľudí. To je akoby tento rok

zrušila svoje závody napríklad automobilka PSA PEUGEOT CITROËN v Trnave aj s hŕstkou jej dodávateľov. V skutočnosti je to ešte horšie, pretože v Trnavskom okrese je miera nezamestnanosti 4,9 % a väčšina tu prepustených ľudí by si časom našla prácu. To sa však nedá povedať o 10 spomínaných okresoch, kde sa miera nezamestnanosti pohybuje v rozpätí 10 - 18 %.

Čo je príčinou tohto prepúšťania? Jedným z dôvodov je určite aj pandémia a s ňou spojené reštriktívne opatrenia. **Avšak rovnaké opatrenia boli aj vo zvyšku Slovenska.** Teda aj vo zvyšných 4 krajoch, kde stratila prácu len 1/3 zo všetkých prepustených. Alebo vo zvyšných 69 okresoch, kde stratilo prácu 60 % prepustených ľudí v SR.

Za jednu z hlavných príčin neúmerného rastu nezamestnanosti vo vybraných okresoch považujeme dlhodobé, rýchle a plošné zvyšovanie minimálnej mzdy na Slovensku. A toto zvyšovanie pokračovalo aj v pandemickom roku 2020, kedy sa produktivita práce prepadla o 0,6 % a rast priemernej mzdy spomalil na 3,8 %. Popri tom však minimálna mzda v roku 2020 vzrástla o rekordných 11,5 %. Išlo o druhý najvyšší rast minimálnej mzdy spomedzi krajín EÚ.

Napriek varovaniam odborníkov a ekonómov z širokého spektra rôznych verejných a nezávislých inštitúcií, rýchly rast minimálnej mzdy pokračoval aj v roku 2021. Minimálna mzda tento rok vzrástla o 7,4 % na úroveň 623 eur.

Ekonomická teória a empiria ukazujú, že takýto **vysoký nárast minimálnej mzdy v časoch ekonomického prepadu má významný podiel na náraste počtu nezamestnaných v ekonomicky zaostalých okresoch.** A navyše brzdí následný rozbeh tvorby nových pracovných miest. Tento negatívny nezamýšľaný dôsledok zvyšovania minimálnej mzdy musí byť varovaním pre vládu pri tohtoročnom rozhodovaní o výške minimálnej mzdy.

Jednoznačne navrhujeme zmrazenie výšky minimálnej mzdy minimálne na jeden rok. A spolu s tým navrhujeme zavedenie odvodovej úľavy pre zamestnancov s nízkymi mzdami vo forme odvodovej odpočítateľnej položky zo sociálnych odvodov. **Táto úľava by zvýšila čisté mzdy nízkopríjmovým zamestnancom a kompenzovala vysoký nárast mzdových nákladov pre zamestnávateľov.**

HN, 7.6. 2021

Dotácie nie sú fér

Monika Budzák

Nová poľnohospodárska politika Európskej únie je pred dverami. V júni došlo k tzv. politickej dohode, ktorá predbežne ustanovila základy jej fungovania. Hovorí sa najmä o zelenej a férovejšej Spoločnej poľnohospodárskej politike (SPP).

Zatiaľ to však vyzerá tak, že revolúcie sa konať nebudú, ale v mene falošnej férovosti to bude aspoň drahé.

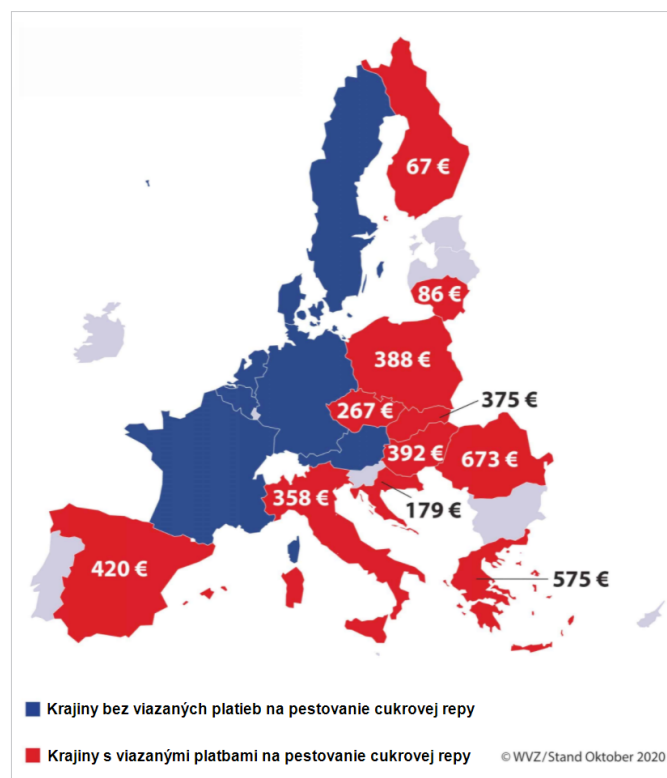
Nič nie je také trvácne ako dočasný vládny program – povedal ekonóm Milton Friedman. Takto podobne možno popísať aj začiatky SPP. Po druhej svetovej vojne vládol v Európe hlad a nedostatok, proti ktorým sa štáty zakladajúce dnešnú EÚ rozhodli spoločne bojovať. Hlad a nedostatok v Európe už nie je problémom, napriek tomu SPP stále funguje a tvorí podstatnú časť európskeho rozpočtu. Hoci vtedajšiu SPP formovalo len šesť štátov, rokovalo sa štyri roky a o podobe spoločného poľnohospodárskeho trhu nepanovala ani jasná predstava, ani zhoda. Po niekoľkých rokoch, keď prestimulované poľnohospodárstvo produkovalo povestné hory masla a jazerá mlieka, sa politici ďalšími zásahmi snažili o korekciu svojich vlastných chýb. 63 rokov od svojho vzniku SPP prešla niekoľkými reformami, z ktorých mnohé znamenali úpravu predošlých nedomyselných politík.

Ani posledná reforma SPP za 387 miliárd eur pre 27 členských štátov nie je výnimkou a nerodí sa ľahko. Kým nedostatok a trhové prebytky dnes už nie sú horúcimi témami, veľa sa diskutuje o efektívnosti a férovosti dotácií, na ktoré sa skladajú všetci daňoví poplatníci. Dostávajú ich totiž aj také farmy, ktoré síce v Európe získavajú čoraz viac pôdy a tým aj štedré dotácie, no neprispievajú k želanej produkcii. Dlhodobu sa hovorí aj o potrebe posilniť ekologické poľnohospodárstvo. Namiesto jasných riešení týchto problémov však pri tvorbe novej SPP dochádza k prílepku, ktoré so zaručením poľnohospodárskej produkcie majú málo spoločné. Po novom by sa napr. malo prihliadať na tzv. sociálnu podmienenosť, a teda jednotlivé štáty by mali pri vyplácaní dotácií sledovať aj to, či farmári – žiadatelia spĺňajú pravidlá pracovného práva. Slovenská PPA, ktorá má momentálne plné ruky práce aby si udržala akreditáciu, a teda právo vôbec vyplácať dotácie, by dostala ďalšiu úlohu – suplovať inšpektorát práce.

Rozširovanie a zložitosť SPP nie je na škodu len farmárom, ale aj občanom, ktorí hľadajú hodnotu za miliardami, ktoré ich

dotačná politika stojí. V spleti priamych platieb, rozvoja vidieka a vnútroštátnych platieb totiž aj odborník stratí prehľad. Bežní občania tak ľahko uveria emočným vyhláseniam o neférovej konkurencii. Napríklad „evergreenom“ medzi vinníkmi zaostávania slovenského poľnohospodárstva v EÚ je nižšia suma priamych platieb pre slovenských farmárov. Ich úroveň dosahuje zhruba 80 % priemeru EÚ a podľa návrhu novej SPP ešte k úplnému vyrovnaniu nedôjde. Rozdiely v dotáciách sú menšie ako rozdiely v tvorbe pridanej hodnoty v poľnohospodárstve, preto nemožno očakávať, že naliatím peňazí dôjde k zázračnému rastu produktivity. No ak predsa chceme objektívne porovnanie farmárskych podmienok, je nutné analyzovať všetky formy podpôr, ktoré európski podnikatelia získavajú. Rozdiely sú totiž aj v mzdových nákladoch a v cenách pôdy.

Problém je, že férovosť v poľnohospodárskych dotáciách bude vždy subjektívna. **Nemeckí pestovatelia** cukrovej repy napríklad ukazujú prstom práve na slovenských farmárov ako na neférovú konkurenciu, keďže dostávajú za pestovanie repy aj viazané priame platby. Žiadajú preto vyrovnanie platieb alebo ich úplne zrušenie.

Zdroj: Nemecký zväz pestovateľov cukrovej repy. (cit. 2.8.2021). Dostupné z: <https://www.zuckerverbaende.de/unsere-positionen/agrarpolitik/>.

Aj v oblasti národných podpôr nájdeme zmeny, ktoré môžu iné krajiny považovať za neférové. Rakúšania napríklad pod rúškom podpory ekonomiky po koronakríze **minulý rok podporili poľnohospodárstvo** dodatočnými 400 mil. eur a vláda priznala aj neaktívnym farmárom zvýšenie dôchodkov o 450 eur ročne – a to aj spätne a na dlhodobo. Zhodnotenie a porovnanie, kto dal farmárom viac, je tak prakticky nemožné.

Novinkou v SPP bude vykazovanie výsledkov členských štátov cez výročnú správu výkonnosti. Pokiaľ nepôjde len o formálnu záležitosť, ide o krok správnym smerom – za vynaložené miliardy by sme totiž mali očakávať stanovenú

hodnotu. Keď si však predstavíme, ako sa dodržiavajú niektoré rozpočtové ciele EÚ, ponecháme si zatiaľ priestor na skepticizmus. Pointou je, že SPP vždy podliehala populizmu a záujmovým skupinám, ktorí sa nezhodnú na tom, čo je férové. Dokonale férové by bolo prostredie bez štátnej pomoci. Teraz je to veľký súhrn kompromisov, ktorý nikdy nebude ušitý na mieru potrebám slovenských farmárov. Tí viac ako „bruselské“ peniaze potrebujú zdravú konkurenciu, fungujúci trh s pôdou a kvalitné podnikateľské prostredie.

Agrobiznis, 5.8. 2021

Hľadanie daňovej spravodlivosti

Martin Vlachynský

S 10-miliardovým deficitom je „daňová reforma“, prezývaná aj „zvyšovanie daní“, istejšia ako Silvester v decembri. Jednou z mantier jej zatiaľ neznámych parametrov je „daňová spravodlivosť“, teda veľkosť daní a odvodov platená zamestnancami verus živnostníkmi a inými podnikateľmi.

V nedávnej minulosti som sa intenzívne venoval snahe vysvetliť rozdiel medzi podnikaním a zamestnaním. Zameriame sa dnes na samotný pojem „daňovej spravodlivosti“. Spravodlivosť je morálny koncept. A keďže ekonómia vznikla ako morálna veda (Adam Smith bol vyštudovaný morálny filozof), skúsím sa na to pozrieť.

Je vraj spravodlivé, keď za sa za rovnaký prístup k verejným službám ako je zdravotníctvo, cesty, či školstvo platia rovnaké dane a odvody. Problém je, že obhajcovia tohto výroku si dopredu zadefinovali, že „rovnaké“ znamená „rovnaké sadzby“, nie „rovnaké množstvo peňazí“. Ak chceme byť dôslední a hovoriť o rovnosti, mali by sme skôr obhajovať daň z hlavy. Prečo by mal niekto platiť dane 500 eur mesačne a iní 100 eur, len preto, že ten prvý zarába viac? Jazdia po rovnakých cestách a ich deti chodia do rovnakých škôl.

Môžete namietat, že rovnaké služby nečerpajú. Tu je ten druhý problém. Našu čistú pozíciu voči verejnému rozpočtu netvorí len naše dane a odvody, ale aj to, čo od štátu dostávame. Niektorí majú dotovanú hypotéku (po tom, čo sa 5 rokov motal po bezplatných univerzitách a vozil vlakom zadarmo), štedrú materskú a polročné „prázdniny“ na dávke v nezamestnanosti

pri preskoku z korporátu do korporátu. Iný nemá nič z toho a často to nezáleží od sociálnej situácie človeka, ale od schopnosti optimalizovať dávky. Spravodlivosť môžeme objavovať, až keď sa pozrieme na obe strany rovnice.

Pre mňa osobne je ale najdôležitejší tretí bod. Prečo by mal daňovník automaticky akceptovať akúkoľvek cenu za verejné služby? Predstavte si, že vás bazárnik (trikom, alebo pod hrozbou nakladačky) presvedčí kúpiť si hrdzavú Feliciu za 5 000 eur. Je nespravodlivé, že iní si podobnú kúpili cez inzerát za 500?

Príjmy verejnej správy medzi rokmi 2008-2020 narástli o 80%. Od roku 2015 boli reálne verejné príjmy (bez eurofondov) každý jeden rok vyššie o stovky miliónov eur, ako pôvodne rozpočtované. Vládam za toto obdobie doslova padlo do lona 10 miliárd eur navyše. To sú skoro dva Plány obnovy. Všetky miliardy sú dnes fuč a ako bonus máme gigantický deficit. Nie je nespravodlivé, že kým daňovník musí premýšľať nad každým eurom ktoré minie, politik môže míňať podľa ľubovôle? Jediným skutočným obmedzením politických chůtok všetko minúť je schopnosť zdaňovať. Myslíme na to, keď sa bavíme o spravodlivosti v daniach.

HN, 19.7. 2021

Ako sprivatizovať ministerstvo školstva a vytvoriť paralelné mini-ministerstvá

Róbert Chovanculiak

Privatizácia zdola, dôležité otázky a neprijemné odpovede, netreba nič privatizovať, stačí povoliť konkurenciu.

Ako sa rodí ekosystém

Už som písal o tom, čo to je a ako vznikla zmluvná inovácia v oblasti vzdelávania menom [Income Share Agreement](#), tzv. dohoda o zdieľanom príjme (ďalej ISA). V skratke: študent predá podiel na svojej budúcej mzde výmenou za možnosť vzdelávať sa v súčasnosti. A to výrazne vylepší štruktúru motivácií všetkých aktérov.

Prenesenie teoretického konceptu do reálnej praxe sa však vždy ľahšie napíše, ako realizuje. Konkrétne v prípade ISA správne nastaviť, kvalitne manažovať a dostatočne financovať celý proces nie je vôbec triviálna záležitosť. Nehovoriac o koučovaní študentov a následnom dohliadaní na to, aby všetko platili ako majú. A robiť toto všetko pod jednou strechou školy, ktorá sa v prvom rade sústreďuje na kvalitné pedagogické služby, je ešte ťažšie.

Preto aj v tejto časti ekonomiky začala rozkvitať del'ba práce a špecializácia. Okolo konceptu ISA vzniká celý ekosystém služieb a platforiem, ktoré sa sústreďujú na jednotlivé časti fungovania ISA a ich vzájomnú koordináciu. Dajú sa v zásade rozdeliť podľa toho, na koho sa sústreďujú: študenta, školu, investora, zamestnávateľa, alebo ich kombináciu (čo robí väčšina).

ISA ako služba pre študenta

Tento typ služieb vznikol ako prvý a sústreďoval sa na potenciálnych študentov, ktorí nemali dosť peňazí na zaplatenie tradičnej školy a nikto im nechcel požičať. O ďalších možných výhodách z pohľadu študentov som písal v texte s názvom: [Nechajme deti adoptovať investorom do ľudského kapitálu](#), ktorý vyvolal rôzne emócie. Nebudem sa tváriť, že to nebol cieľ, ale nechota mnohých uvažovať nad abstraktnejšími konceptami a analógiami ma prekvapila.

Porovnanie hypoték a investovania do detí		
	HYPOTÉKY	DOHODA O ZDIELANOM PRÍJME*
Splácanie od prvého dňa	✓	✗
Úročenie dlhu	✓	✗
Trvanie 30 rokov	✓	✗
Splácam, aj keď nezarábam	✓	✗
Neexistuje strop splatenej sumy	✓	✗
Je potrebné ručiť nehnuteľnosťou	✓	✗
Vyvoláva vášnivé diskusie	✗	✓

*Dohoda o zdieľanom príjme je spôsob financovania vzdelávania, kedy platíte podielom na svojej budúcej mzde.

Každopádne, v momente, keď nejaká spoločnosť ponúka študentom finančný nástroj v podobe ISA, automaticky jej začne záležať na tom, ako sa bude vyvíjať ich kariéra a čo s nim bude po škole. A to je niečo, čo dnes v klasickom vzdelávaní extrémne chýba.

Zúfať však nemusia ani mladí ľudia, ktorí už síce majú štúdium úspešne za sebou, ale pred sebou majú neúspešný vstup na trh práce.

Existujú ISA spoločnosti ako [SharpestMinds](#) alebo [PathRise](#), ktoré sa zameriavajú na niečo, čo sa v logistickej terminológii nazýva „problém poslednej míle“. Teda už vzdelaným absolventom pomôžu vyleštiť ich získané zručnosti a poskytujú im mentoring pri hľadaní práce. A za tieto služby zaplatia absolventi pár percentami zo svojej mzdy počas prvého roka zamestnania.

ISA ako služba pre školy

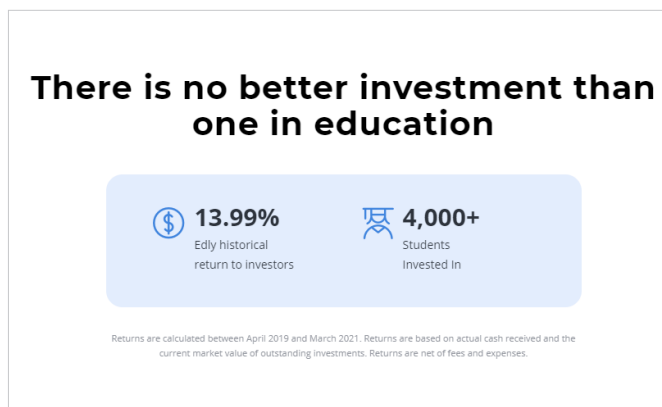
Druhý typ služieb ISA sa zameriava na školy, ktoré sa rozhodnú umožniť svojim študentom platiť za vzdelanie podielom na ich budúcej mzde, ale nemajú dostatočné know-how a skúsenosti pri nastavovaní všetkých možných parametrov takejto dohody. A následne ani nevedia manažovať celý proces od naberania študentov až po ich úspešné ukončenie štúdia. Nehovoriac o náročnosti poslednej, výplatnej fázy, kedy je potrebné získať informácie o stave absolventov, či si našli prácu, akú poberajú mzdu a zabezpečiť, že budú platiť toľko, koľko podľa dohody majú.

Na toto všetko vznikli špecializované spoločnosti ako [Vemo](#), [Lief](#), [Edly](#), alebo [Meratas](#). Prvá menovaná funguje od roku 2015, momentálne je lídrom v tejto kategórii a ponúka služby už pre viac ako 70 vysokých škôl a vzdelávacích inštitúcií. Do jej portfólia patria napríklad už [spomínané univerzity](#) ako Purdue, Utah, alebo Norwich. Druhá menovaná spoločnosť, Lief, má už zazmluvnených viac ako 200 vzdelávacích inštitúcií. A tretia menovaná, Edly, ponúka podobné služby a zároveň sa ešte snaží manažovať pre školy aj vzťahy s potenciálnymi externými investormi. Tým sa dostávame k ďalšej kategórii.

ISA ako služba pre investorov

Školy spravidla nemajú dostatok voľných zdrojov, aby dokázali platiť všetky prevádzkové náklady a zároveň čakať na výnosy až do momentu, kým začnú jej absolventi zarábať a platiť dividendy. Tieto problémy rieši napríklad práve spomínaná platforma Edly, ktorá hrá úlohu prostredníka medzi žiakmi, školami a investormi. Využíva ju napr. aj známy vzdelávací kemp Lambda School.

Takéto ISA platformy potom poskytujú aj služby oceňovania a balíkovanania emitovaných akcií študentov. Edly tak musí zhodnotiť, akých študentov škola prijíma, aké praktické odbory ponúka, akí kvalitní sú jej pedagógovia a pedagogické metódy a ako bude všetko toto relevantné pre pracovný trh a zamestnávateľov v najbližších dekádach.

Na základe zhodnotenia všetkých týchto faktorov následne ponúka Edly investorom podiely na akciách študentov, ktoré môžu byť rôznym spôsobom balikované – napr. podľa typu odborov alebo konkrétnych škôl. Na platforme Edly dosahujú študentské fondy s viac ako 3 800 absolventmi priemerný **výnos 8-14 %**. Takto Edly a podobné platformy ako napr. [Outcome](#) vytvárajú priestor pre investorov, aby sa spolupodieľali na financovaní škôl.

ISA služby tak nakoniec pomáhajú priniesť to, po čom všetci, všade a stále volajú – viac financií do vzdelávania. Len tie peniaze nepritekajú deravým potrubím verejných financií od daňových poplatníkov, cez letargických úradníkov až po od reality odtrhnuté verejné školy. Ale prichádzajú z rúk ľudí, ktorí chcú vidieť výsledky, a to na každom kroku. Od platiacich zákazníkov/študentov, cez školy závislé na výsledkoch, až po investorov vyžadujúcich výnosy.

ISA ako služba pre zamestnávateľov

No a na záver sú tu spoločnosti ISA, ktoré sa zaujímajú aj o záujmy zamestnávateľov. Nájdenie si práce absolventom je totižto to posledné ohnivo v reťazi, ktoré ak sa roztrhne, tak bolo celé cvičenie okolo odborného vzdelávania zbytočné. Toto pochopila napríklad škola Lambda School, ktorá nedávno spustila [nový typ stáže](#). Lambda School pošle potenciálnym zamestnávateľom svojich absolventov na 4 týždne, počas ktorých si ich môžu vyskúšať a pracovať s nimi. Ak s nimi nebudú spokojní, tak im nemusia nič zaplatiť a stáž zafinancuje Lambda School. Ak sa, naopak, osvedčia a spoločnosti sa rozhodnú ich zamestnať, preplatia náklady mesačnej stáže oni ako noví zamestnávatelia. Takto vyhrajú všetci, absolvent si nájde prácu, zamestnávateľ kvalitného zamestnanca a Lambde začnú plynúť mesačné dividendy z jej investície. Win-Win-Win. A úspešnosť? Zatiaľ **43 % stážistov sa zamestnávatelia rozhodli zamestnať**.

Európska verzia vzdelávacieho kempu [Strive School](#) ide na to trochu inak. A to priamou spoluprácou a budovaním vzťahov so zamestnávateľmi a ich HR oddeleniami. Podobne funguje aj platforma [MentorWork](#), ktorá pomáha firmám nájsť toho vhodného kandidáta v rámci svojho „investičného portfólia“ pre konkrétnych zamestnávateľov.

ISA platforma ako paralelné ministerstvo školstva

Dnes už v zásade každá spoločnosť ponúkajúca služby v oblasti ISA nepatrí len do jednej kategórie, ale rieši dve, niekedy aj tri alebo všetky štyri. A vďaka tomu sa zo spoločností ponúkajúcich ISA stávajú platformy manažujúce všetky relevantné strany vzdelávacieho procesu. Takto nám pred očami pomaly vyrastajú akési paralelné „mini-ministerstvá školstva“ zaoberajúce sa všetkým - od zháňania finančných zdrojov do systému a manažovania ich toku; cez spokojnosť študentov a úspech absolventov; až po vhodnosť ponúkaných odborov a odbornosť a kvalitu vzdelávacieho procesu na školách. A toto všetko nerobia preto, že by im ležalo na srdci len blaho spoločnosti alebo naplnili nejaký paragraf, ale preto, že tak zarobia viac peňazí. Len ak všetky živé časti vzdelávacieho ekosystému spolu kooperujú a táto kooperácia je správne koordinovaná, môžu paralelné „mini-ministerstvá školstva“ prežiť a zarobiť peniaze.

Nejde však o jednoduchú úlohu. Na každom jednom kroku v reťazi rozhodnutí všetkých aktérov vzdelávacieho ekosystému je extrémne veľa priestoru na chyby, neefektivitu a zlé rozhodnutia. To v konečnom dôsledku môžeme vidieť v nekonečnom zozname všetkých nedostatkov súčasného verejného školstva. Jeho problém však v skutočnosti nie je ani tak to, že sa robia chyby, ale skôr to, že ich systém zakonzervuje.

Teda nemá dostatočnú spätnú väzbu, aby ich identifikoval a správne nastavené motivácie, aby ich odstraňoval. Toto je charakteristická črta všetkých politicko-byrokratických systémov. Problém školstva je, že dlhodobo patrí do tohto systému.

Dôležité otázky

Toto ale neplatí pre nové paralelné mini-ministerstvá školstva. Vlastníci platforiem ISA majú rýchlu spätnú väzbu vo forme straty/získavania zákazníkov a investorov. Čelia konkurencii ostatných paralelných ministerstiev školstva. A tak majú motiváciu pýtať sa dôležité (aj keď často nepríjemné) otázky všetkých aktérov vo svojom ekosystéme:

Školy: Prinesie študentom odučenie tohto predmetu a týmto pedagógom pridanú hodnotu v ich živote a kariére? Alebo je to zbytočne strávený čas, ktorý len predražuje fungovanie školy a celú výuku? A má vôbec zmysel tento odbor ešte otvárať? Alebo, má vôbec táto škola ešte existovať?

Okrem toho mini-ministerstvá poskytujú školám aj analytickú podporu, dátovú bázu, a testujú a vyhodnocujú, aké úspešné boli ktoré odbory, aká je ich pridaná hodnota a či má zmysel ich rozširovať alebo utlmovať, lebo prerábajú peniaze.

Študentov: Je táto škola a odbor vhodný pre konkrétneho študenta? Má dostatočné schopnosti, aby ju zvládol? Zaujímajú ho tieto veci a chce sa tomu dlhodobo venovať? A predovšetkým, je na trhu práce dopyt po takýchto absolventoch? Neprinesie mu titul len prekvalifikovanosť a záväzky do budúcnosti?

Investorov: Vedia poskytnúť dostatočné množstvo kapitálu na prevádzkovanie školy? Uvidia následne za svoje investované zdroje a nesenie rizika aj odpovedajúci zisk? Kde vieme ušetriť na strane nákladov školy a zvýšiť výnos na strane kariéry absolventa, aby sme prilákali dodatočných investorov?

Zamestnávateľov: Bude im vyhovovať absolvent, ktorý úspešne dokončí školu? Nebudú musieť ešte vynakladať dodatočné zdroje na jeho preškolenie? Aký je vývoj dopytu po rôznych zručnostiach v čase? Aké sú prekážky pri zamestnávaní absolventov škôl a ako ich môžeme počas štúdia znížiť?

Nepríjemné odpovede

Odpoveďami na tieto otázky môžu byť často nepopulárne opatrenia: zrušené odbory, zatvorené školy, menej študentov na politológiu a sociológiu a viac v strojárstve a odborných školách; sekanie nákladov na zbytočné predmety a pridávanie praxe, stáží, reálnych projektov do vyučovania atď.

Jednoducho, v systéme ISA platforiem existuje niekto, kto sa zamyslí, či to celé dáva zmysel. Teda spraví si domácu úlohu a vypočíta mieru návratnosti (ROI) jednotlivých investícií do vzdelávania. Je prekvapivé, že toto niekto považuje za prekvapivé. A najviac tí, ktorí považujú vzdelanie za „najlepšiu investíciu pod slnkom“. A následne sa boja alebo sú proti snahám pozrieť sa, aká je skutočná výnosnosť tej „najlepšej investície.“

V klasickom politicko-byrokratickom systéme funguje všetko tak nejak samospádom. Nie je dostatočná konkurencia, existuje veľmi slabá spätná väzba, motivácie sú pokrivené. Jednoducho, neexistuje tam žiadny „reality check“.

Nabudúce sa pozrieme na konkrétne príklady z praxe, ako tieto nové paralelné mini-ministerstvá školstva manažujú celý ekosystém vzdelávania a ako to vyzerá, keď má celý proces svojho vlastníka.

iness.sk, 5.8. 2021

Aj mŕtvi vysielajú cenové signály

Martin Vlachynský

Po dva a pol roku nastala zásadná zmena v systéme obhliadok mŕtvych. Zanikne trhová súťaž medzi tzv. „organizátormi“, ktorých služby v jednotlivých krajoch nakupoval Úrad pre dohľad a vráti sa systém späť k roku 2018. Teda obhliadanie mŕtvych budú mať na starosti zamestnanci Úradu a lekári na základe rozpisu, ktorí dostanú priamu platbu 40 eur za mŕtve telo plus cestovné. Náklad generovaný súťažou organizátorov sa pohyboval zhruba na úrovni 120 eur za obhliadku. Úrad si od zmeny sľubuje, že z ročných nákladov zhruba 2,5 milióna eur ušetrí miliónik, možno dačo viac.

Verejná inštitúcia chce šetriť! Štandardne by sa malo otvárať šampanské – a v tomto prípade aj verím Úradu jeho ušľachtilý zámer. No keď sa v argumentoch objavujú termíny ako „neprimeraný zisk“, alebo „neférová súťaž“, musím spozornieť. Tým skôr, že zo systému vypadávajú dva dôležité nástroje ekonomickej efektivity – ceny a súťaž.

Prvá možnosť je, že Úrad má vo všetkých svojich tvrdeniach absolútnu pravdu a v nasledujúcich rokoch budú obhliadky mŕtvych úspešne robiť len zamestnanci a dobrovoľníci za 40 eur per kadáver. V tom prípade mám len jednu otázku – aké skryté rezervy ešte Úrad má, že jeho zamestnanci budú mať priestor ešte aj vykonávať obhliadky nejakej časti z množstva cca 20 000 zosnulých ročne? Ale to je len podpichnutie, ak sľubu Úradu veríte, ďalej ani nečítajte.

Obávam sa však, že nastane situácia, pred ktorou okamžite začali varovať lekári – že časť obhliadok bude vykonávaná nie dobrovoľne, ale nútene. Systém organizátorov bol v 2018 zavedený najmä pre odpor lekárov voči núteným obhliadkam. Platba sa síce zvýšila z 25 na 40 eur, vo svetle rastúcich miezd lekárov to však za skoro tri roky nie je nijako dramatický skok. Podľa zistení autora sa hrubá platba (bez daní a odvodov) pre lekára minimálne na západnom Slovensku pohybovala

v sumách okolo 70-80 eur, vrátane cestovného. finančne si obhliadajúci lekári teda sotva prílepšia. Kde sa teda nájdu tí dobrovoľníci za 40 eur, keď aj systém organizátorov bol s počtom lekárov na hrane? V časoch nedostatku a starnutia všeobecných lekárov je prílepenie takejto povinnosti krokom vedľa, ktorého následky na motivácie lekárov pracovať v tomto odbore môžu byť drahšie, ako ušetrený milión.

Áno, obhliadka mŕtveho kedysi patrila do portfólia rodinného lekára, ktorý riešil všetko od pôrodu až po smrť. Ale tie časy sú dávno preč a pri kapitolovaných 2 000+ pacientoch na lekára nemá zmysel na ne dnes spomínať. Na obhliadke zosnulého som nikdy nebol, ale viem si predstaviť, že to nie je ako kontrola transformátora. Emočný náklad a stres sú určite nemalé. Aká je eurová cena za takúto službu? Neviem a nevie to nikto. Cena niečoho sa dá totiž objaviť len na trhu. Akákoľvek úradne stanovená cena je hausnumero. Prudký rast cien za túto službu nemusel byť chybou, ale vlastnosťou systému, v ktorom obhliadky robia len tí, čo ich robiť chcú.

Druhým problémom je, že verejná správa má často tendenciu podceňovať hodnotu manažérskych výkonov – a preto verejné inštitúcie fungujú, tak ako fungujú. Zabezpečiť kvalifikovaných ľudí, rozpis služieb po celom regióne, náhradníkov, účtovníctvo a ďalšie veci nie je úplne triviálne. Ak sa Úrad sťažuje, že na trhu je slabá súťaž a následne monopolné postavenie organizátorov v jednotlivých regiónoch, možno je to skôr dôvod pozrieť sa na dizajn trhu a nie ho rovno zrušiť. Napríklad nečleniť na nezmyselné VÚC (hlavne rozťahovaný Trnavský kraj je lahôdkou) a vytvoriť vlastné geografické bloky. Je priestor aj na väčšie reformy. Problémom pre lekárov (a jeden z dôvodov nevalného záujmu aj v čase organizátorov) bola napríklad aj byrokracia spojená s prípravou formulárov, ale aj s daňami a odvodmi (tu sa ukazuje priestor na „živnostenský paušál“ ktorý už roky navrhujeme a ktorý funguje napríklad v ČR). Ako ekonóma ma trápí ja otázka, či je na pomerne špecifický úkon (obhliadka mŕtveho) potrebné spotrebovať vzácny čas nedostatkových lekárov a či by nemalo zmysel skúsiť vytvoriť a vychovať samostatnú odbornosť „koronera“ na tento účel.

Ale to už moc snívame. Preto ostáva už len dodať, že cena je ako semafor. Keď rastie, svieti zelená a kričí: „dodávatelia, kapitál, ľudia, pod'ťe sem!“. Keď klesá, na červeno kričí: „Stoj, zbytočné, chod'ťe niektorí robiť niečo užitočnejšie!“. Na efektívne fungovanie akéhokoľvek sektora treba takýchto semaforov čo najviac.

Zdravotnícke noviny, 29.7. 2021

Pol'nohospodárstvo novej generácie patrí inovátorom, nie politikom

Monika Budzák

Pol'nohospodárstvo nie je považované za bežné podnikanie. Výkyvy počas a cien z neho robia pomerne nepredvídateľný biznis. Do toho sa pridávajú aj politické rozhodnutia,

ktoré výrazne ovplyvňujú motivácie farmárov, a teda to, ako sektor vyzerá a bude vyzeráť.

Hoci sa pri výpočte problémov v slovenskom poľnohospodárstve môže zdať situácia nešťastná, bližší pohľad ukazuje, že sme na tom lepšie, než sa na prvý pohľad zdá.

V slovenskom poľnohospodárstve, samozrejme, je čo zlepšovať. Svetová konkurencia nespí, spotrebitelia sú náročnejší a tlak na ceny a rýchlu dostupnosť je stále prítomný. Na Slovensku sa ale rozmohol taký „nešvár“, keď sa debata o zlepšovaní podmienok vo farmárskom podnikaní točí hlavne okolo dotácií a „nekalej“ zahraničnej konkurencie. Pritom práve konkurencia a medzinárodná spolupráca priviedla aj na Slovensko inovácie, vďaka ktorým sa stalo agropodnikanie produktívnejším a jednoduchším.

Historický exkurz prezradí, že hlad a nedostatok boli v ostatných storočiach bežnou súčasťou života. V izolovaných komunitách mali výkyvy počas a škodcovia oveľa ničivejšie dopady ako v dnešnom prepojenom svete. Ak dnes naše zemepisné pásmo postihne neúroda jabĺk, je len malá pravdepodobnosť, že sa v Čile stane to isté a budeme odkázaní na rok života bez jablčnej štrúdle. Technický pokrok taktiež zmenil manažment potravinových zdrojov. Chladničky, mraziace boxy, prepravné autá, kontajnery a moderné sklady zásadne zlepšili možnosti dodávok potravín.

Kapitál, ktorý sa dnes zdá byť samozrejmosťou, umožňuje spotrebiteľom vychutnávať ovocné šťavy, pyré či jogurty celoročne. Bez kapitálu ako je tento, ale aj bez traktorov, dojičiek, vlečiek, obracačov a desiatok iných strojov by len zlomok farmárov dokázal dodať svoje výrobky k spotrebiteľom.

Inovácie zásadne zmenili produkčné možnosti poľnohospodárstva. V USA napr. úroveň produkcie fariem počas 20. storočia až dodnes kontinuálne rástla, pričom objem vstupov (energie, pôda či hnojivá) rástol len pomaly alebo dokonca poklesol. Extrémny rast produktivity práce spôsobil, že len 2-3 % ľudí dokážu produkovať dosť potravín pre zvyšok krajiny. Vďaka hŕstke hrdinov z fariem, ktorí robia svoju prácu poctivo, sa môžu ostatní venovať iným užitočným veciam, pre ktoré sa cítia povolaní – od strihania vlasov po výrobu liečiv.

Vďaka pokroku sa ľudstvo prehuplo z problému nedostatku do problému prebytku. Len medzi rokmi 1960 – 2015 sa svetová poľnohospodárska produkcia viac ako strojnásobila.

Ľudstvo dokázalo prakticky za okamih svojej existencie efektívne bojovať s hladom, ktorý bol v neglobalizovanom a povojnovom svete s rastúcou populáciou neustále prítomný. Podľa štatistík Svetovej organizácie pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) dnes vo svete trpí podváhou 462 miliónov ľudí, kým až 1,9 miliardy trpí nadváhou alebo obezitou.

Dnes globálne poľnohospodárstvo stojí pred inými výzvami – ako dodávať dostatok zdravých potravín a nedegradovať pôdne a vodné zdroje. Kým sa niektorí topia v smútku a volajú po revolúcii, iní ju robia. Podnikatelia neustále vymýšľajú nové riešenia pre farmárske problémy. Tak napríklad slamených strašiakov nahrádza stroj so zelenými laserovými lúčmi, ktorý efektívne odplašuje nežiadanych vtáčích hostí na poli.

Nová technológia vo včelárstve vyzbrojuje včely špeciálnou hubou, ktorá chráni rastliny pred škodcami a prirodzene podporuje ich rast. Včely získajú roztok z huby pri vylietaní z úľa a roznášajú ho pri opeľovaní na okolité polia a rastliny. Dochádza tak k fúzii prirodzených postupov s modernými technológiami. Podobne sa roztrhlo vreco s monitorovacími nástrojmi, ktoré farmárom umožňujú zistiť, čo ich pôda potrebuje. Skenery dokážu presne vyčíslieť, koľko uhlíka či mikroživín pôda obsahuje a navrhnú, čo doplniť, aby bola úroda na poli optimálna. V živočíšnej výrobe je bežnou praxou využívanie robotov na dojenie, pri ktorých sa zvieratá rozhodne, kedy chce byť podojené. Stroje navyše merajú teplotu zvierat a zisťujú, či netrpia zápalmi, chorobami alebo v akej fáze plodnosti práve sú. Dáta dokazujú, že autonómne dojenie nielen znižuje stres pre zvieratá, ale umožňuje aj väčšiu úžitkovosť v produkcii mlieka a reprodukciu.

Najbližšie roky nás čaká nová Spoločná poľnohospodárska politika. Hoci mnohí do nej vkladajú nádeje, doterajší vývoj naznačuje, že nás žiadne revolúcie pri vyplácaní farmárskych podpôr nečakajú. Tie sa totiž na politickej megaúrovni rodia ťažko. Naopak, revolúcie sa dejú na dennej báze v menšom meradle. Poľnohospodárstvo budúcnosti tak patrí farmárskym inovátorom, nie politikom.

Agrobiznis, 8.7. 2021

Boj zdravotných poisťovní o Hlohovec

Martin Vlachynský

V posledných týždňoch si všímam čoraz zúrivejšiu mediálno-marketingovú bitku okolo zdanlivo malichej udalosti v zdravotníctve. V Hlohovci bola znovuotvorená a zrekonštruovaná mestská poliklinika, pričom kľúčovým vylepšením je liečebňa pre dlhodobých chorých.

Dve súkromné zdravotné poisťovne s ňou podpísali nové zmluvy, štátna VŠZP sa po uplynutí tej existujúcej v júni s poskytovateľom nedohodla. Vďaka značnej medializácii v offline aj online priestore sa z toho vyklúčil pomerne nepríjemný PR moment pre štátnu poisťovňu, najmä v čase rozbiehajúcej sa prepoisťovacej kampane.

Vyvážený popis situácie nájdete napríklad v tomto článku Zdravotníckych novín. Kto je dobrý a kto zlý? To si rozhodnite sami. Pointa je inde. Hoci je mediálne pokrytie tejto udalosti značne nabité negatívnymi emóciami, v princípe je to niečo, čo by sa na funkčnom konkurenčnom trhu malo diať častejšie.

Reforma zdravotníctva z dielne ministra Zajaca a jeho tímu v rokoch 2002-2006 bola postavená na modeli „manažovanej konkurencie“ v zdravotníctve. V tom čase podobná reforma prebiehala aj v Holandsku, tento model funguje aj vo Švajčiarsku, čiastočne v Nemecku a Izraeli. Jeho pointa je nasledovná. Štát určí ciele verejného zdravotníctva – mieru dostupnosti (finančnej, geografickej, časovej) kvality služieb. Ale namiesto toho, aby dosiahnutie týchto cieľov do detailu centrálnie naplánovali štátni úradníci a politici tým, že určia kto má koľko čoho vyrobiť a koľko to má stať, nechajú dosiahnutie týchto cieľov na konkurenčný súboj poisťovní a poskytovateľov. Vychádzali z toho, že decentralizované podnikateľsko-manažérske plánovanie je efektívnejšie ako politicko-byrokratické.

Legislatívne základy reformy boli položené, ale nenaplnili sa pre znefunkčnenie jej nástrojov viacerými „deformami“ (zákaz zisku, minimálna/pevná/koncová sieť, zákaz exekúcií, zastavenie transformácie nemocníc, okyptenie nezávislosti Úradu pre dohľad...). Jedným z nenaplnených nástrojov bol aj „selektívny kontrakt“ Teda možnosť poisťovne nakúpiť služby poskytovateľov (ambulancií, nemocníc, liečební...) tak, aby naplnili minimálne podmienky dané zákonom, presvedčili poisťencov o tom, že ich ponuka poskytovateľov je najlepšia a zároveň pri tom neskrachovali. Táto možnosť bola prakticky znefunkčnená z dvoch dôvodov. Po prvé, zákon stanovil taký široký „povinný“ nákup, že poisťovne majú veľmi malý manévrovací priestor. Po druhé, dominantné postavenie VŠZP a implicitné krytie z daní všetkých poisťencov znamenalo, že VŠZP podobne ako Bohumil Stejskal z filmu Kurvahošigutentag „kúpila všetky“ a tým nedávala zvyšným dvom poisťovniam príliš na výber – museli ju nasledovať.

S kopicami sa finančnými problémami VŠZP sa ale aj táto inštitúcia v uplynulých rokoch musela začať správať efektívnejšie a začali sa objavovať príklady selektívneho kontraktingu aj z ich strany. Hlohovecký prípad je zatiaľ asi mediálne najvýraznejší, pretože na rozdiel od zazmluvnenia nejakého CTčka, alebo zastrčenej ambulancie, tento robí titulky. Pochváliť treba ministerstvo, že (zatiaľ) odolalo nutkaniu zasiahnuť. Doteraz to bývalo naopak – pamätáte si na neslávny telefonát Fica bývalému riaditeľovi VŠZP?

Poistenci aj poisťovne by sa mali naučiť s takýmito situáciami pracovať. Pre poistenca to znamená analyzovať nielen priamočiare benefity ako balíček vitamínov zadarmo, ale aj kvalitu a dostupnosť siete v jeho konkrétnom prípade a pre jeho potreby. Áno, vyžaduje si to vzdelávanie a pozornosť spotrebiteľov, ale pochopili sme hypotéky, máme aj na pochopenie zdravotného poistenia. Pre poisťovne to znamená svojich existujúcich aj potenciálnych klientov informovať a vzdelávať. Pracovať s dátami, prezentovať kvantitu aj kvalitu.

Centrálne plánovanie zlyháva denne. Programové rozpočty zdravotníctva fungujú len na papieri a stratifikácia sa kuchti už roky. Možnosť spotrebiteľského výberu je vítaná. Hlohovecký prípad je však iskrička, ktorá nezažne plameň. Na skutočný konkurenčný boj toho treba ešte veľmi veľa – oslabiť dominanciu VŠZP, plne nezávislý Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, zavedenie poistného, nie odvodového financovania, jasnú definíciu nároku... O tom môžeme zatiaľ len snívať.

Blog N, 28.7.2021

Nové publikácie

Reformný reštart v zdravotníctve

Od roku 2006 sa diskusia o slovenskom zdravotníctve pohybuje v istom názorovom vákuu. Bavíme sa veľa o chybách, či potrebách, ale nebavíme sa o tom, aký systém vlastne chceme. Aké sily v ňom majú pracovať, kto má mať akú úlohu.

Publikácia [Reformný reštart v zdravotníctve](#) je výzvou kormidelníkovi zdravotníctva ku zakotveniu systému do jasnej štruktúry síl a vzťahov tak, aby bol pripravený čeliť výzvam nielen dnešným, ale aj výzvam budúcnosti.

V publikácii vyzývame k dotiahnutiu pôvodného zámeru reforiem z rokov 2004-2006: vytvorenie systému manažovanej konkurencie. Ten pracuje s celospoločenskými cieľmi zdravotníctva (široká dostupnosť služieb, univerzálne pokrytie, monopolne stanovená úroveň kvality) ale na ich dosiahnutie

využíva nástroje trhu, ako je konkurencia, spotrebiteľské rozhodovanie či decentralizované podnikateľské objavovanie.

Reformný reštart znamená posun v praktickom nastavení systému na Slovensku. Byrokratický systém, založený na tabuľkách, nefunkčných formálnych plánoch a centralizovanom mikromanažmente ponuky, by bol nahradený systémom, v ktorom odvetvia spojené s manažmentom zdravia fungujú ako výrobný sektor. Súťažia o zákazníka, investujú, inovujú a využívajú nástroje podnikateľského, nie politického plánovania. Výhodou je, že základné kamene takejto zmeny už na Slovensku existujú. Treba ich však znovu objaviť. Konkrétne to znamená:

- Prechod od daňového financovania k daňovo-poistnému financovaniu. Zavedenie nominálneho poistného, podporeného z verejných zdrojov na dosiahnutie finančnej dostupnosti.
- Upustenie od centrálneho plánovania výroby v podobe programového rozpočtovania a jeho nahradenie cieľovaním balíka služieb, ktorý má byť dostupný všetkým poistencom.
- Zadefinovanie základného balíka služieb, vrátane časovej a geografickej dostupnosti, dokončenie štandardov a jasných pravidiel na vstup nových liekov a technológií do tohto balíka.
- Sfunkčnenie ÚDZS, ktorý má byť odpolitizovaným nezávislým garantom kvality a dozorom nad splnením podmienok vyššie popísaného základného balíka pre všetkých poistencov.
- Otvorenie možnosti ponúknuť alternatívny poistný balík, ktorý si poistenec môže vybrať miesto základného balíka.
- Zvýšenie konkurencie na poistnom trhu rozdelením dominantnej štátnej poisťovne a predajom jej časti alebo častí.
- V nadväznosti na vytvorenie základných a alternatívnych balíkov otvoriť možnosti selektívneho kontraktovania poskytovateľov zdravotnej starostlivosti (zúženie pevnej siete poskytovateľov).
- Dokončenie transformácie štátnych zariadení, prípadné poskytnutie štartovacieho kapitálu (napr. z Fondu obnovy) a poskytnutie podstatne väčšej autonómie v riadení týchto inštitúcií, spojenej so striktným zákonným zákazom oddľžovania, exekučnej amnestie a ďalších demotivačných opatrení.

- Zavedenie minimálnej finančnej spoluúčasti vybraných skupín poisťencov.
- Revízia pravidiel obmedzujúcich ponuku (kompetenčné hranice zdravotníkov a nezdravotníkov, personálne normatívy, uznávanie zahraničnej kvalifikácie, úzke hrdlá vo vzdelávaní a kariérnom raste...)

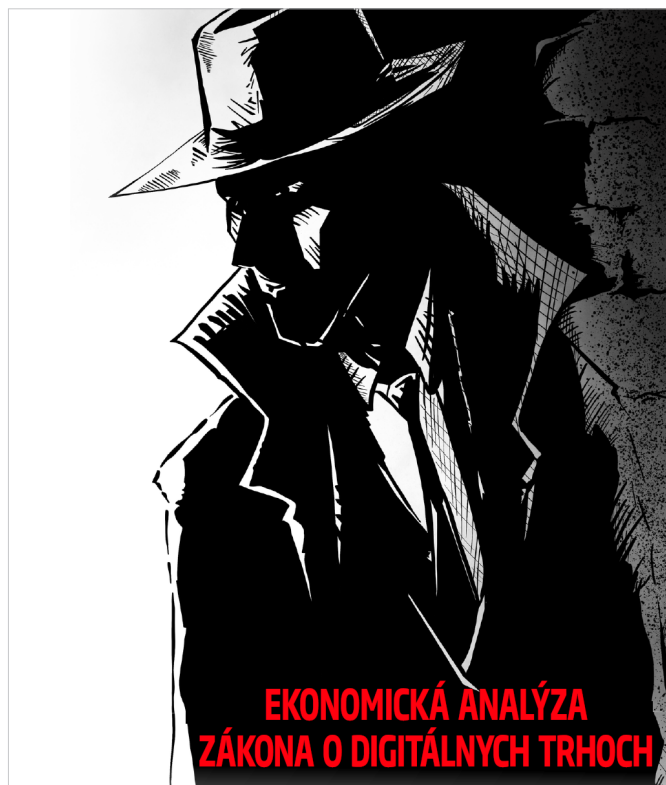
Vo formáte PDF si publikáciu môžete voľne [stiahnuť tu](#).

Téme sa tiež Martin Vlachynský spolu s Róbertom Chovanculiakom venovali aj [vo vlogu Na Vršku](#) -->

Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch

Už v predchádzajúcom čísle Market Finesse sme vám prezentovali publikáciu s názvom [Economic Analysis of Digital Markets Act](#). V aktuálnom čísle sa k nej ešte opäť vraciame, pretože už si ju môžete celú prečítať aj v slovenskej verzii pod názvom [Ekonomická analýza zákona o digitálnych trhoch](#).

Európska komisia predstavila návrh Zákona o digitálnych trhoch (The Digital Markets Act - DMA). Jeho cieľom je vytvoriť spravodlivé a konkurencieschopné digitálne trhy v EÚ. Tento cieľ chce dosiahnuť zavedením nových ex ante regulácií, ktoré sa budú automaticky vzťahovať na tzv. „strážcov“ (gatekeepers). „Strážcami“ majú byť veľké internetové platformy, ktoré splnia vybrané veľkostné kritéria.

V novej publikácii s názvom Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch, ktorú INESS pripravil v spolupráci s 3 zahraničnými think tankmi (CETA z Českej republiky, LFMI z Litvy a IME z Bulharska, poukazujeme na nedostatky DMA a upozorňujeme na možné nezamýšľané dôsledky tejto regulácie. Okrem toho navrhujeme aj spôsob, ako upraviť navrhovaný postup regulovania internetových spoločností.

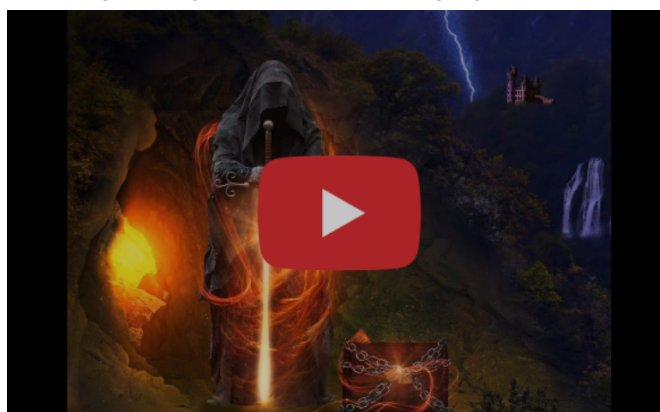
Medzi hlavné nedostatky patrí samotná definícia „strážcov“. Tí v skutočnosti nemajú dominantné postavenie v rámci ekonomiky ako celku. Aj v rámci digitálnych služieb prebieha intenzívny konkurenčný boj medzi platformami navzájom a zároveň je ich pozícia na trhu neustále konfrontovaná novými inovátormi.

Jediný priestor, kde majú strážcovia možnosť ovplyvňovať pravidlá hry, je na ich vlastnej platforme. Tam síce majú plnú kontrolu nad nastavením podmienok pre užívateľov, no nemajú žiadnu motiváciu nastavovať ich nevýhodne. Najlepšie je to vidieť pri rôznych praktikách, ktoré návrh DMA obmedzuje alebo priamo zakazuje.

V štúdiu ukazujeme, že tieto obchodné praktiky sú overené časom a v offline svete ich legítimne využívajú mnohé spoločnosti. Okrem toho existuje v odbornej literatúre množstvo ekonomických vysvetlení, prečo tieto obchodné praktiky nie sú prejavom proti konkurenčného správania sa, ale prinášajú zvýšený blahobyť pre konečných aj obchodných užívateľov platformy.

Preto v rámci DMA odporúčame prehodnotiť centralizáciu a automatickosť celého procesu identifikovania „strážcov“ a jednotlivých zakázaných obchodných praktík. Z pohľadu regiónu CEE je dôležité zachovať dynamický prvok konkurencie. To je možné dosiahnuť tým, že v DMA bude nahradený statický a ex ante prístup polycentrickým prístupom, kde sú do rozhodovania zapojené aj kapacity z členských štátov a existuje otvorený regulačný dialóg, do ktorého sa majú možnosť zapájať aj samotné internetové spoločnosti.

Vo formáte PDF si ju môžete [voľne stiahnuť tu](#). A zároveň si môžete vypočuť aj [diel Na Vršku](#) venovaný tejto téme:

Podujatia

INESS na webinári Národného konventu v Albánsku

Vo štvrtok 22. júla sa prostredníctvom internetu uskutočnil workshop so zameraním na niektoré otázky a skúsenosti vstupu Slovenska do EÚ.

Podujatie bolo určené pre predstaviteľov verejného sektora a tretieho sektora z Albánska v rámci Národného konventu pre európsku integráciu. Témou pracovnej skupiny 5 bol obchod a ekonomické záležitosti. Martin Vlachynský z INESS bol pozvaný vystúpiť na tomto podujatí slovenskou spoločnosťou pre zahraničnú politiku v rámci podpory Slovak Aid.

Vlogy a podcasty

Na Vršku #81 - Križiacka výprava proti zisku

Je to tu znova. Zákaz, pardon - regulácia - zisku zdravotných poisťovní. #navrsku Martin s Robom hovorili o aktuálnom návrhu, ale aj o úlohe zisku v ekonomike. Príde aj na Misesa!

Na Vršku #80 - Reformný reštart v zdravotníctve

Od poslednej veľkej reformy zdravotníctva na Slovensku ubehlo už 15 rokov. #navrsku sme sa venovali otázke, aké systémy zdravotníctva si môžeme vybrať a čomu budú tieto systémy v budúcnosti čeliť. Video je prvou časťou rozhovorov k téme novej publikácie Reformný reštart v zdravotníctve, ktorú nájdete aj v tomto vydaní Market Finesse [na strane 14](#).

Na Vršku #79 - Pavel Hrica: 1000 dní na cestu von z chudoby

Poznáte projekt #omama? Pavel Hrica z Cesta von nám #navrsku rozprával o generačnej chudobe, jej riešení zdola, ale aj krátku históriu Rómov na Slovensku. Dozviete sa čo je Cesta von a ich projekt Omama, prečo sa niektorí ľudia nedokážu zviešť na ekonomickom raste, čo s tým má trh práce, prečo je dôležitých prvých 1000 dní a mnoho ďalšieho.

INESS na DNES #53: Globálna minimálna daň - aká bude jej cena?

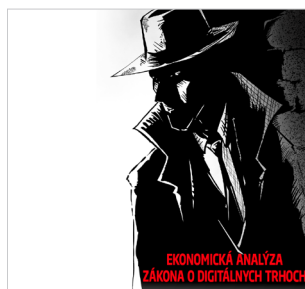
Globálna minimálna daň sa, zdá sa, stane realitou, a to už veľmi skoro. Po schválení návrhu skupinami G7 a G20, prišla podpora 130 zo 139 členov OECD. Primárnym cieľom tejto dane je „férovo“ zdaníť veľké spoločnosti, ktoré operujú medzinárodne a zamedziť tomu, aby unikali do daňových rajov. V #INESSnaDNES s Róbertom Chovanculiakom hovoríme o tom, ako tento návrh vyzerá, čo všetko so sebou nesie a aké z toho budú plynúť dôsledky aj pre nás, bežných zákazníkov.

INESS publikácie

Publikácia **Reformný reštart v zdravotníctve** je výzvou k zakotveniu systému do jasnej štruktúry síl a vzťahov tak, aby bol pripravený čeliť výzvam nielen dnešným, ale aj výzvam budúcnosti. Vyzývame k dotiahnutiu pôvodného zámeru reforiem 2004-2006: vytvorenie systému manažovanej konkurencie.

V publikácii s názvom **Ekonomická analýza zákona o digitálnych trhoch** poukazujeme na nedostatky DMA a upozorňujeme na možné nezamýšľané dôsledky tejto regulácie. Okrem toho navrhujeme aj spôsob, ako upraviť navrhovaný postup regulovania internetových spoločností

V roku 2021 sa opäť rozhorela debata na tému daňového zaťaženia živnostníkov. V publikácii upozorňujeme na to, že odmena živnostníka má dve ekonomické zložky – podnikateľskú odmenu (zisk) a odmenu za prácu. Preto nemá zmysel porovnávať zdanenie týchto dvoch činností. My nemáme problém nízko zdanených živnostníkov, ale vysoko zdanených zamestnancov.

V roku 2018 bola príjmová nerovnosť na Slovensku najnižšia v EÚ. I napriek tomu si Slováci myslia, že príjmové rozdiely sú veľké a vláda by ich mala znižovať. V publikácii upozorňujeme, že nerovnosť príjmov je žiadúci stav a problémom je práve snaha o vymáhanie rovnosti. Pozornosť tak treba venovať nadmernej nerovnosti príjmov a sociálnej mobilite.

Next Generation EU, ľudovo známy ako „balík obnovy“ je 750-miliardový program Európskej únie, pripravený v súvislosti s pandemiou. V publikácii **Next Generation EU - Prečo sa báť balíka obnovy** vysvetľujeme dôvody, prečo tento program považujeme za ekonomicky nešťastný a ohrozujúci prosperitu krajín EÚ v budúcnosti.

Štátne podniky často narušajú konkurenciu a ich prítomnosť znižuje výkonnosť celého odvetvia. Napriek tomu sú u verejnosti populárne. Problematiku výkonnosti štátnych podnikov, dopad historickej privatizácie ako aj návrh na novú vlnu privatizácie detailne rozoberáme v publikácii **Privatizácia 3.0**.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVANCULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvý kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.